

VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN THÔNG TIN KHOA HỌC XÃ HỘI

NIÊN GIÁM THÔNG TIN KHOA HỌC XÃ HỘI

Chủ biên: PGS.TS. NGUYỄN VĂN DÂN

SỐ 1

Phân tích, xử lý tin với yêu cầu dự báo
Tổng quan tình hình thế giới năm 2005
Kinh tế thế giới và kinh tế Việt Nam năm 2005
Nghiên cứu phức hợp về con người
Phát triển con người và phát triển con người Việt Nam
Nghiên cứu sử học ở Việt Nam năm 2005
Nghiên cứu về nhà nước và pháp luật Việt Nam năm 2005
Vấn đề văn hoá và phát triển qua các công trình nghiên cứu nước ngoài
Lĩnh vực khoa học ngữ văn năm 2005
Thực trạng môi trường thế giới và Việt Nam
Trang Web của Viện Viễn Đông bác cổ Pháp
Tạp chí tiếng Anh mới nhập tại Viện Thông tin KHXH
Vài hình ảnh về hoạt động của Viện Thông tin KHXH

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI

VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN THÔNG TIN KHOA HỌC XÃ HỘI

NIÊN GIÁM
THÔNG TIN KHOA HỌC XÃ HỘI

SỐ 1

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI
HÀ NỘI – 2006

Các tác giả:

Nguyễn Văn Dân (*chủ biên*)

Nguyễn Huy Cận

Hồ Điệp

Vũ Hoà

Nguyễn Văn Hội

Ngô Thế Long

Nguyễn Thị Luyện

Ngô Thế Phúc

Hồ Sĩ Quý

Thu Trang

Phạm Thái Việt

MỤC LỤC

Thay lời nói đầu

- ♦ Phân tích, xử lý tin với yêu cầu dự báo của hoạt động thông tin khoa học 7

PGS., TS. NGUYỄN VĂN DÂN

- ♦ Tổng quan tình hình thế giới năm 2005 15

TS. PHẠM THÁI VIỆT

- ♦ Những nét nổi bật của nền kinh tế thế giới và kinh tế Việt Nam năm 2005 55

TS. NGUYỄN THỊ LUYẾN

- ♦ Nghiên cứu phức hợp về con người từ M. Scheler đến M. Morin và I. T. Frolov 77

PGS., TS. HỒ SĨ QUÝ

- ♦ Phát triển con người và phát triển con người Việt Nam qua các báo cáo thường niên về phát triển con người của UNDP 91

PGS., TS. HỒ SĨ QUÝ

- ♦ Tình hình nghiên cứu sử học ở Việt Nam năm 2005 107

VŨ HOÀ

- ♦ Tổng quan công tác nghiên cứu về Nhà nước và Pháp luật Việt Nam năm 2005 119

THU TRANG - HỒ ĐIỆP

- ♦ Một số vấn đề về văn hoá và phát triển (qua các công trình nghiên cứu nước ngoài mấy năm gần đây) 139

NGÔ THẾ PHÚC

- ♦ Lĩnh vực khoa học ngữ văn năm 2005 185

TS. NGUYỄN HUY CẦN

- ♦ Thực trạng môi trường: vài số liệu đáng quan tâm về môi sinh toàn cầu và môi sinh ở Việt Nam 199

PGS., TS. HỒ SĨ QUÝ

- ♦ Tìm hiểu trang Web của Viện Viễn Đông Bác cổ Pháp (École française d'Extrême – Orient) 229

NGÔ THẾ LONG

- ♦ Giới thiệu các tạp chí tiếng Anh mới nhập về Viện Thông tin Khoa học xã hội 237

NGUYỄN VĂN HỘI

- ♦ Vài hình ảnh về hoạt động của Viện Thông tin Khoa học xã hội năm 2005 - 2006 255

Thay lời nói đầu

Phân tích, xử lý tin với yêu cầu dự báo của hoạt động thông tin khoa học

NGUYỄN VĂN DÂN^(*)

Ngay nay, chúng ta đang đứng trước một thách thức to lớn của kỷ nguyên thông tin: đó là tình trạng tràn ngập tin trên các phương tiện phổ biến tin và truyền thông đại chúng. Điều này đòi hỏi những người làm công tác thông tin, ở mức độ nhất định, phải trở thành các chuyên gia phân tích và xử lý tin. Nếu không biết phân tích và xử lý tin, chúng ta sẽ bị ngập trong “thế giới bùng nổ thông tin”, và có thể dẫn đến những quyết định và chính sách phi thực tiễn và sai lầm tai hại.

Thông tin trong đời sống xã hội nhiều khi bao gồm cả những tin tức sai lạc, mang mục đích xấu. Chẳng hạn như tin tức mới đây nhất của tờ *Forbes* của Hoa Kỳ đưa tin chủ tịch Phidel Castro của Cuba sở hữu 900 triệu USD gửi tại nước ngoài! Mặt khác, những thông tin trái ngược nhau đã làm cho người dùng tin đôi lúc hoang mang, không biết phải xử lý như thế nào. Không ít trường hợp đã dẫn đến những hậu quả tai hại. Chẳng hạn như gần đây nhất, vào trung tuần tháng 5/2006, khi cơn bão Chanchu (Việt Nam gọi là cơn bão số 1) xuất hiện tại biển Đông, các đài khí tượng trong khu vực đã có những dự báo khác nhau về đường đi của cơn bão, làm cho ngư dân đang đánh cá ngoài khơi đã không biết phải hành động ra sao, dẫn đến kết quả là hàng trăm ngư dân người Việt Nam bị thiệt mạng. Trong đời sống xã hội đã vậy, nhưng trong

^(*) PGS.TS., Phó Viện trưởng Viện Thông tin KHXH.

khoa học cũng có tình trạng nhiều tin không kém. Trên thế giới đã có hiện tượng một số nhà khoa học đưa ra những thông tin giả về công trình nghiên cứu khoa học của mình để huy động tài trợ, như vụ nhà khoa học Hàn Quốc Hwang Woo-suk gần đây đã làm giả dữ liệu để xin tài trợ cho một dự án nghiên cứu.

Tình trạng lẫn lộn thật – giả trong thông tin đã làm cho có người, chẳng hạn, giám đốc Công ty Newmarket David J. Rothkopf (một công ty thông tin và tư vấn quốc tế có trụ sở đặt tại Hoa Kỳ), nói đến một “thời đại nhiều tin”, và ông cho rằng nếu chúng ta biết phân tích tin thì có thể phần nào lường trước được sự xuất hiện của các cuộc khủng hoảng (xem: “The Disinformation Age” [“Thời đại nhiều tin”], *Foreign Policy*, Spring 1999, N° 114, p. 83-95). Trong tinh thần đó, thậm chí nhiều nhà khoa học còn cho rằng, nếu người ta biết kịp thời phân tích và xử lý thông tin, thì cuộc khủng hoảng tiền tệ châu Á, khởi đầu ngày 2/7/1997 tại Thailand, và vụ khủng bố 11/9/2001 tại New York, đã có thể được ngăn chặn. Điều này đòi hỏi nhiệm vụ dự báo của công tác phân tích và xử lý thông tin cần phải được coi là một nhiệm vụ chiến lược của hoạt động thông tin. Tất nhiên, đây không phải là nhiệm vụ của riêng một cá nhân hay của một tổ chức khoa học nào, mà nó phải được coi là một nhiệm vụ chung của cả xã hội và nhất là của toàn thể giới khoa học, nhưng trước hết, nhiệm vụ này là trọng trách của giới thông tin.

Để có khả năng dự báo, người làm công tác thông tin phải thu thập được nhiều dữ liệu khoa học phong phú, sau đó người làm thông tin phải sử dụng một phương pháp mà các chuyên gia giải mã tình báo gọi là “phương pháp xê dịch hàng rào” để phân loại tin, tìm ra các “dòng tin”, rút ra các dữ liệu, các ý tưởng liên quan đến những vấn đề đang được quan tâm, từ đó xác định hướng đi của các quy luật thuộc các lĩnh vực khoa học và xã hội. Và để có được khả năng dự báo như thế, người làm công tác thông tin không thể chỉ căn cứ vào những dữ liệu hiện tại, mang tính thời sự, mà còn phải căn cứ vào cả những dữ liệu quá khứ – thậm chí là từ thời quá khứ rất xa – để khẳng định tính quy luật của hiện tượng. Chẳng hạn, khi dự báo về hiểm họa của tình trạng gia tăng dân số, nếu tất cả mọi người trên thế giới đều tính đến lời cảnh báo của nhà kinh tế

học người Anh Thomas Robert Malthus từ năm 1798 về nạn nhân mãn, để từ đó đưa ra những dự báo về dân số cùng những giải pháp thích hợp, thì tình hình diễn biến dân số thế giới chắc là đã khác rất nhiều. Hay về xu hướng toàn cầu hoá văn hoá, nếu chúng ta nhớ đến những dự báo của Goethe từ năm 1827 và của K. Marx trong *Tuyên ngôn Đảng Cộng sản* năm 1848 về sự xuất hiện của một nền “văn học và văn hoá toàn thế giới”, cũng như những thông tin về các hiện tượng văn hoá có tính toàn cầu, thì sự tranh luận có lẽ sẽ không phải tập trung nhiều vào vấn đề “có hay không có toàn cầu hoá văn hoá”, mà sẽ chỉ tập trung vào vấn đề là chúng ta sẽ phải xây dựng các chính sách như thế nào để đón nhận toàn cầu hoá văn hoá với tư cách là một xu thế không thể đảo ngược. Nếu tập hợp được một cách có hệ thống các thông tin về toàn cầu hoá văn hoá để đưa ra những công trình dự báo tổng thể, thì ngày nay ở Việt Nam chắc là sẽ không còn ý kiến đánh giá tiêu cực về xu thế toàn cầu hoá văn hoá như một số ý kiến cực đoan đã công bố trên sách báo ở nước ta thời gian gần đây.

Rõ ràng, việc phân tích, xử lý tin liên quan chặt chẽ đến hoạt động dự báo khoa học. Trong tinh thần này, suốt 30 năm qua, cùng với giới khoa học trong cả nước, Viện Thông tin KHXH đã cố gắng thực hiện công việc thu thập, phân tích và xử lý tin để phục vụ cho việc thông tin dự báo khoa học. Mặc dù chưa đưa ra được những công trình dự báo ở trình độ cao, nhưng các ấn phẩm của Viện Thông tin KHXH cũng đã đáp ứng phần nào công tác dự báo của hoạt động khoa học nói chung. Có thể kể ra những cuốn sưu tập chuyên đề như vậy: *Những cuộc tranh luận về chủ nghĩa xã hội* (1991), *Khoa học - Văn hoá - Phát triển* (1993), *Kinh nghiệm phát triển Đông Á* (1995), *Những vấn đề xung quanh việc hợp nhất châu Âu* (1997), *Tôn giáo và đời sống hiện đại* (5 tập, 1997-2004), *Sử học trước ngưỡng cửa thế kỷ XXI* (1997), *Tộc người và xung đột tộc người trên thế giới hiện nay* (1997), *Khủng hoảng tài chính tiền tệ ở châu Á. Những vấn đề đặt ra hiện nay* (1998), *Châu Á-Thái Bình Dương tìm kiếm một hình thức hợp tác mới cho thế kỷ XXI* (1998), *Vị trí chiến lược vấn đề biển và luật biển ở khu vực châu Á-Thái Bình Dương* (1998), *Nông nghiệp, an ninh lương thực với vấn đề tăng trưởng* (1999), *Tri thức, thông tin và phát triển* (2000), *Khu*

vực hoá và toàn cầu hoá - hai mặt của tiến trình hội nhập quốc tế (2000), Toàn cầu hoá và khu vực hoá - cơ hội và thách thức đối với các nước đang phát triển (2000), Sáp nhập – một xu thế phổ biến trong điều kiện cạnh tranh hiện nay (2001), Chủ nghĩa tư bản hiện đại. Những điều chỉnh mới (2001), Những vấn đề của toàn cầu hoá kinh tế (2001), Văn học sử – những quan niệm mới, những tiếp cận mới (2001), Một chủ nghĩa tư bản mới hay những diện mạo mới của chủ nghĩa tư bản (2002), Những thách thức của sự phát triển trong xã hội thông tin (2002), Khủng bố và chống khủng bố với vấn đề an ninh quốc tế (2003), Chủ nghĩa tư bản hiện đại Hoa Kỳ đầu thế kỷ XXI (2003), Văn hoá và phát triển trong bối cảnh toàn cầu hoá (2006)...; và một số cuốn sách dịch như: *Chiến tranh và chống chiến tranh* của A. Toffler và H. Toffler (1995)... Những cuốn sách này đã cung cấp những thông tin phong phú cho các nhà khoa học và các nhà quản lý, đặc biệt là cung cấp những ý kiến dự báo thuộc lĩnh vực khoa học xã hội của các chuyên gia phân tích tin trên thế giới. Đó là những dự báo về một số xu hướng cơ cấu kinh tế thế giới; dự báo về một số xu hướng hội nhập khu vực trên thế giới trong bối cảnh của toàn cầu hoá; dự báo về tình hình xung đột trên thế giới trên các lĩnh vực tôn giáo, tộc người, chính trị, văn hoá và văn minh... Ngay cả khi các công trình trên đây không đưa ra những kết luận có tính dự báo, thì những thông tin mà chúng cung cấp cũng có thể làm thành cơ sở để cho các nhà khoa học và quản lý nước ta thực hiện công tác dự báo. Những ý kiến về chủ nghĩa khủng bố quốc tế, về toàn cầu hoá, về chiến tranh... trong các cuốn sách nói trên có một ý nghĩa dự báo khá cao, mà nếu được khai thác và phân tích xử lý, chúng có thể giúp cho các nhà quản lý xây dựng được những chính sách hợp lý phục vụ cho sự nghiệp xây dựng và phát triển của đất nước.

Ngoài những cuốn sách nói trên, Viện Thông tin KHXH cũng đã thường xuyên cung cấp cho người dùng tin các tin tức cập nhật thông qua một loại hình thông tin kịp thời là *Bản tin phục vụ nghiên cứu* (gọi tắt là *Tin nhanh* và *Tin đặc biệt*). Đây cũng là một nguồn tin phục vụ đắc lực cho công tác thông tin dự báo. Dựa vào nguồn tin phong phú và cập nhật này, các chuyên gia phân tích và